

KAHEKSATEISTKÜMNES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2023

Mk 2:18–22 (Am 5:21–24; Kl 2:16–23)

18 Johannese jüngritel ja variseridel oli tavaks paastuda. Nüüd tuldi ja öeldi Jeesusele: «Miks Johannese jüngrid ja variseride jüngrid paastuvad, aga Sinu jüngrid ei paastu?»

19 Ja Jeesus ütles neile: «Ega peiupoisid või paastuda sel ajal, kui peigmees on nende juures!? Niikaua kui peigmees on nende juures, nad ei või paastuda.

20 Ent päevad tulevad, mil peigmees neilt ära võetakse, küll nad siis paastuvad tol päeval.

21 Keegi ei paika vanutamata riidetükiga vana kuube, muidu paik rebeneb selle küljest, uus vanast, ja auk läheb veel suuremaks.

22 Ja keegi ei kalla värsket veini vanadesse nahklähkritesse, muidu vein rebestab lähkrid ning vein ja lähkrid muutuvad kõlbmatuks, vaid värsket vein kallatakse uutesse lähkritesse.»

Ja Johannese jüngrid ja variserid olid paastujad ja nad tulid ja ütlesid Talle: «Mispärast Johannese jüngrid ja variseride jüngrid paastuvad, Sinu jüngrid aga ei paastu?» Ja Jeesus ütles neile: «Peiupoisid ei saa paastuda sellal, kui peigmees on nendega. Niikaua, kui neil on peigmees koos nendega, ei saa nad paastuda. Aga päevad tulevad, mil peigmees on neilt ära võetud ja siis, sellel päeval, nad paastuvad. Keegi ei nõelu vanutamata riidelappi uue kuue külge, või muidu rebib täidis end selle küljest lahti, uus vanast, ja rebend läheb hullemaks. Ja keegi ei pane uut veini vanadesse lähkritesse, või muidu rebestab vein lähkrid ja vein läheb hukka, nagu ka lähkrid, vaid uus vein [ikka] uutesse lähkritesse.»

Sissejuhatus

Teise evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse kohaselt Barnabase, Pauluse ja hiljem ka Peetruse kaaslasena olnud Markus, kelle pärisnimeks oli Apostlite tegude raamatu järgi Johannes (Ap 12:12.25; 15:37).¹

Kiriku liturgiline traditsioon ei samasta Johannes Markust evangelist Markusega, vaid näiteks Rooma Martüroloogium meenutab neid kahe erineva isikuna:

25. aprillil – «Aleksandrias püha evangelist Markuse sünnipäev. Ta oli apostel Peetruse õpilane ja tõlk; Roomas palusid vennad tal kirjutada evangeeliumi. Seda ta tegi, ja selle lõpetanud, läks Egiptusesse. Kõigepealt ta kuulutas Kristust Aleksandrias ja rajas seal koguduse;

¹ Nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יוֹחָנָן või יְהוֹחָנָן ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink». Nimi Μάρκος pärineb ladina keelest ning on tõenäoliselt seotud sõjajumaluse Marsiga.

hiljem ta vahistati kristliku usu pärast, seoti köidikuisse ning piinati rängalt üle kivide lohistades. Pärast seda hoiti teda vangistuses, kus ta sai esmalt kinnitust ingli külaskäigu ja seejärel Issanda enda ilmumise läbi. Ta kutsuti taeva kuningriiki Nero kaheksandal valitsemisaastal.»

27. septembril – «Foiniikias Bybloses püha piiskop Markus, keda püha Luukas kutsub Johanneseks ning kes oli selle Maarja poeg, keda meenutatakse 29. juunil.»

Kui martüroloogiumis mainitud Nero kaheksas valitsemisaasta evangelist Markuse surma-aastana on õige ning kui Markus kirjutas evangeeliumi Roomas, siis pidi see valmima millalgi enne aastat 60. Ning kui sellele lisada pärimus, et Rooma kristlased² palusid Markusel kui Peetruse saatjal ja tõlgil talletada kirjalikult see, mida ta oli apostlilt kuulnud, võib Markuse evangeeliumi vaadelda kui Peetruse tunnistust Jeesuse elust, kannatustest, surmast ja ülestõusmisest.

Viimast kinnitab Markuse kavatsetult lihtne ja otsekohene jutustamisstiil ühes tõsiasjaga, et erinevalt teistest evangelistidest keskendub Markus vähem pikkadele jutlustele ja tähendamissõnadele ning rohkem Jeesuse tegudele, sh imetegudele.

Pidades silmas Markuse evangeeliumi tõenäolist koostamisaega ja -paika, joonistub välja ka selle sõnumi eripära: see on suunatud tagakiusatud, kannatavale ja võitlevale kogudusele. Markuse evangeeliumi ülesehitust vaadeldes on tähelepanuväärne, et kolmandiku selle mahust haarab Jeesuse maise elu viimane nädal, iseäranis Tema kannatuse ja ristisurma lugu – ning algusest peale peab Jeesus seisma silmitsi kriitikute, vaenulikult meelestatud kirjatundjate ja ka omaenda jüngrite mõistmatuse ja argusega.

Samuti algusest peale ei tee Markus mingit saladust sellest, kes Jeesus on. Raamat algab sõnadega: «Jeesuse Kristuse, Jumala Poja evangeeliumi algus.» (Mk 1:1) ning juba esimeses peatükis tuleb esile Jeesuse jumalik vägi ja olemus – sellena, kellele kuuletuvad metsloomad ja keda teenivad inglid (Mk 1:13); kelle kutsele järgnedes ollakse valmis jätma silmapilkselt maha kõik endine ja alustama uut, täiesti tundmatut elu (Mk 1:17j); kes ei õpeta mitte «nagu kirjatundjad, vaid nagu see, kellel on meelevald» (Mk 1:22); keda tunnustavad ja kelle sõna kuulavad isegi rüvedad vaimud (Mk 1:24–27).

Kuna, nagu öeldud, suur osa Markuse evangeeliumist käsitleb otsesemalt või kaudsemalt Jeesuse kannatusi ja surma (ning vastuolusid vaimuliku või ilmaliku autoriteedi kandjatega), on selge, et raamatu eesmärgiks ei ole kujutada Jeesust [vaid maise] imetegijana. Kogu oma väest ja meelevallast hoolimata näib Ta viimaks ikkagi lüüa saavat – aga just seeläbi saab Tema lugu neile, keda Temasse uskumise pärast taga kiusatakse, tõeliseks kinnituseks, sest nagu Jeesus ise ütleb, «kui keegi tahab käia Tema järel, siis ta salaku oma mina ja võtku oma rist ja järgnegu Talle» (vrd Mk 8:34).

² Kuna Markus peab oma evangeeliumis vajalikuks selgitada mitmeid heebrea- ja arameakeelseid väljendeid ja mõisteid, oli tõenäoliselt tegemist endistest paganatest kristlastega.

Kui siinkohal mõelda Markuse evangeeliumi lõpu peale, siis võib-olla ei olegi see, nagu vahel arvatakse, kaduma läinud, vaid autor jättiski meelega, täiesti kavatselt ja selge eesmärgiga otsad lahtiseks: ingel käsib naistel minna ja Issanda ülestõusmist kuulutada, nemad aga «ei öelnud kellelegi midagi, sest nad kartsid» (Mk 16:8).

Markuse evangeeliumi eesmärgiks on tunnistada Jeesusest kui tõelisest Jumala Pojast, kes on samal ajal ka tõeline inimene,³ kes, omades meeleva nii inimeste kui loomade ja loodusjõudude üle, nii inglite kui kurjade vaimude üle, nii haiguste kui isegi surma üle, pidi siiski kannatama ja surema – selleks, et need, kes Teda järgivad, võiksid ka ise risti kandes ja kannatades, ülimalt tõenäoliselt koguni oma usu pärast surres, saada osa Tema võidust.

See võit – lõplik võit – võib küll praegu veel inimsilme eest varjul olla (võib-olla just seetõttu ei kõnele Markuse evangeelium algselt midagi ülestõusnud Jeesuse ilmutistest), ent on sama kindel ja reaalne nagu kõik need lood, mida Markus on Peetruse kui neid oma silmaga näinu jutustuste põhjal vahendanud. Oluline on mitte usku kaotada, vaid kindlaks jääda, Jeesuse kuulutatud ja Temas teostunud evangeeliumist osa ja aru saada ning seda ustavalt tunnistada.

Selle kinnitusega sobitub hästi ka Markuse evangeeliumi praegune, tõenäoliselt teiste evangeeliumide põhjal hiljem kokku pandud ja lisatud lõpp, milles julgustatakse nii Jeesusesse uskuma kui sellest usust tunnistust andma sõnadega (ühtlasi uskmatuse või usust äralangemise eest hoiatades): «Kes usub ja on ristitud, see päästetakse, aga kes ei usu, mõistetakse hukka. Kuid uskujaid saavad sellised tunnustähed: minu nimel ajavad nad välja kurje vaime, räägivad uusi keeli, tõstavad paljaste kätega üles mürkmadusid, ning kui nad jooksid midagi surmavat, ei kahjustaks see neid; haiged, kellele nad panevad käed peale, saavad terveks.» (Mk 16:16–18)

Keelelisi märkuseid

Johannese – Ἰωάννου – nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יְהוָה või יְהוָהִי ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink».

Jüngeritel – οἱ μαθηταὶ – sõna μαθητής – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μαθάνω – «õppima», «teadmisi omandama», ka «[tundma] õppima», «mõista/arusaada püüdma».

Variseridel – οἱ Φαρισαῖοι – sõna Φαρισαῖος tuleneb heebrea verbist פָּרַשׁ – «eraldama», «eristama».

³ Siinkohal tasub meenutada mitmete Rooma keisrite, sh Nero poolt endale omistatud tiitlit *Divi Filius*, mida võib samuti tõlkida «jumala poeg».

Oli tavaks paastuda – ἡσταν...νηστεύοντες – sõnasõnalt võiks tõlkida ka: «olid paastujad» või «olid paastumas».⁴ Sõna νηστεύω – «paastuma» – tähendab otsetõlkes «mitte sööma».

Tuldi – ἔρχονται – «[nad] tulevad».⁵

Öeldi – λέγουσιν – «ütlevad».

Jeesusele – αὐτῷ – «Talle». Originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

Jeesus – ὁ Ἰησοῦς – nimi Ἰησοῦς – tulenedes heebrea nimest יהוה – tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Ega...või – μὴ δύνανται – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».⁶

Peiupoisid – οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος – sõnasõnalt: «pruutkambri pojad».⁷ Väljend võib tähistada kas pulmarahvast üldiselt või kitsamalt peiupoisse.

Ära võetakse – ἀπαρθῆ – võiks tõlkida ka: «on ära võetud».

Ei paika – ἐπιρράπτει – sõna ἐπιράπτω tähendab «[külge] nõeluma», «[külge] õmblema».

Kuube – sõna ἰμάτιον võib tähistada igasugust üleriidet.

Paik – τὸ πλήρωμα – sõna πλήρωμα tähistab nii täidetud kohta kui täidist.⁸

Auk – sõna σχίσμα tähendab «rebend», «lõhe».

Veel suuremaks – χειρῶν – sõna χείρων tähendab «halvem», «hullem».

Muutuvad kõlbmatuks – ἀπόλλυται – ἀπόλλυμι – «hävitama», «purustama», «ära kaotama», «tapma», «hukkama», ka «laostama». Siin on tegemist passiivse kõneviisiga.⁹

⁴ 1739. aasta Piiblis: «paastsid»; 1968. aasta piiblitõlkes: «pidasid paastu».

⁵ Viimases eestikeelses redaktsioonis (ja EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus) on originaalis kasutatud oleviku ajavorm tõlgitud tihtipeale lihtminevikuks. Tegemist on väga kahetsusväärse stilistilise eksimusega, kuna oleviku kasutamine taolistes kohtades on oluline jutustuse dünaamika tajumiseks.

⁶ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünaamit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

⁷ 1739. aasta Piiblis: «pulma-rahwas».

⁸ 1968. aasta piiblitõlkes: «augutäidis».

⁹ 1739. aasta Piiblis: «lähhäwad hukka»; 1968. aasta piiblitõlkes ja 1989. aasta Uues Testamendis: «lähevad raisku».

Sisuline analüüs

Markuse evangeeliumi esimene peatükk lõpeb vaimustunud kirjeldusega Jeesuse kasvavast populaarsusest: «Jeesus ei saanud enam avalikult minna ühtegi linna, vaid pidi viibima eemal asustamata paigus. Ja kõikjalt tuldi Tema juurde.» (Mk 1:45) Teine peatükk algab sarnaselt: «Ja paljud tulid kokku, nii et isegi ukse ees ei olnud enam ruumi.» (Mk 2:2) Õige pea toimus aga muutus: Jeesuse populaarsus küll ei kahanenud, ent Talle tekkisid vastased, esmalt kirjatundjate hulgast, kes süüdistasid Jeesust jumalateotuses. Nimelt toodi Jeesuse juurde halvatu, kellele Ta esimese asjana kuulutas pattude andeksandmist. Kirjatundjad pahandasid seepeale: «Mida see räägib nõnda? Ta teotab Jumalat! Kes muu võib patte andeks anda kui Jumal üksi?» (Mk 2:7)

Vastasseis teravnes veelgi, kui Jeesus kutsus jüngriks tõlneri ning läks tema kotta pidusöömaajale. Variserid ja kirjatundjad ütlesid seepeale nõrdinult Jeesuse jüngritele: «Mis, kas Ta sööb koos tõlnerite ja patustega?» (Mk 2:16) Jeesus küll pareeris selle etteheite, öeldes, et arsti ei vaja mitte terved, vaid haiged, ning et Ta pole tulnud kutsuma mitte õigeid, vaid patuseid, ent on selge, et varisere taoline selgitus ei rahuldanud. Pigem see süvendas nende vaenu Jeesuse vastu, nii et nad hakkasid otsima iga võimalust Tema süüdistamiseks.

Sobiv juhus leiti seoses paastumisega: «Johannese jüngritel ja variseridel oli tavaks paastuda. Nüüd tuldi ja öeldi Jeesusele: «Miks Johannese jüngrid ja variseride jüngrid paastuvad, aga Sinu jüngrid ei paastu?»» (Mk 2:18)

Kui Moosese Seaduses on kohustuslik paast nähtud ette õigupoolest vaid üks kord aastas, nimelt Suurel Lepituspäeval, siis ajapikku paastupäevade arv kasvas, näiteks prohvet Sakarja raamatus räägitakse paastumisest viiendas ja seitsmendas kuus (Sk 7:3.5).

Jeesuse ajal oli variseridel kombeks paastuda juba kaks korda nädalas: «Mina paastun kaks korda nädalas, annan kümnist kõigest, mis ma saan.» (Lk 18:12)

Seda tava mainitakse ka Kaheteistkümne apostli õpetuses, kus juutide kombele paastuda esmaspäeviti ja neljapäeviti vastandatakse kristlaste paastumine kolmapäeviti ja reedeti¹⁰: «Teie paastumised aga ärgu olgu silmakirjatsejatega (juutidega) samaaegselt. Nemad paastuvad teisel ja viiendal nädalapäeval, teie aga paastuge neljandal ja valmistuspäeval.»¹¹

Jeesus ei vastustanud paastumist – kuidas Ta oleks saanudki seda teha, kui Ta ka ise paastus, oma avaliku tegevuse alguses järjepanu lausa nelikümmend päeva ja ööd. Täie

¹⁰ Kolmapäevase paastuga meenutatakse Jeesuse äraandmist Juuda poolt, reedesega Jeesuse surma. Käesoleva tekstikäsitluse koostaja arvab, et nõukogudeaegne iga-neljapäevane kalapäev on võetud üle juutide paastutraditsioonist.

¹¹ Didache 8:1 (Apostlikud isad. Tallinn 2002. Lk 208)

enesestmõistetavusega paastusid ka esimesed kristlased pärast Jeesuse ülestõusmist ja taevasseminemist, näiteks enne misjonäride läkitamist (Ap 13:2j) ja kogudusevanemate ametisse seadmisel (Ap 14:23). Pauluse jaoks kuulus paastumine lausa apostliameti tunnuste hulka: «Me ei anna mitte milleski põhjust komistamiseks, et seda ametit ei laimataks, vaid näitame end Jumala abilistena kõiges: suures kannatlikkuses, ahistustes, hädades, kitsikustes, hoopide all, vangis, mässudes, vaevanägemistes, valvamistes, paastumistes, puhtuses, tunnetuses, pikameelsuses, helduses, Pühas Vaimus, siiras armastuses.» (2Kr 6:3–6)

Tõsi, Jeesuse suhtumist paastumisse iseloomustab sama, mis Tema suhtumist kõigisse teistesegi vagadesse tegudesse: oluline pole mitte väline, vaid seesmine, kusjuures on kahetsusväärne tõsiasi, et välisele liig suure rõhu panemine võib kogu asja iseenese vastandiks muuta. Kui paastumisest, mis on mõeldud selleks, et inimene saaks ennast alandades teadlikuks oma vääritusest Jumala ees ning oma täielikust sõltuvusest Jumala halastusest ja armust, tehakse näitemäng, millega üritatakse ennast inimeste ja isegi Jumala ees ülendada, siis ei saa rääkida enam mitte sellest, et taolisest paastumisest pole miskit kasu, vaid tuleb tõdeda, et tegemist on millegi äärmiselt kahjuliku ja ohtlikuga inimese hingeõndsusele: «Kui te aga paastute, siis ärge olge kurvanäolised nagu silmakirjatsejad, sest nemad teevad oma palge näotuks, et näidata inimestele oma paastumist. Tõesti, ma ütlen teile, neil on oma palk käes! Aga sina, kui sa oled paastumas, siis võia oma pead ja pese oma nägu, et su paastumine ei oleks näha inimestele, vaid su Isale, kes on varjatud, ja sinu Isa, kes näeb varjatutki, tasub sulle! Ärge koguge endile aardeid maa peale, kus koi ja rooste neid rikuvad ja kuhu vargad sisse murravad ja varastavad! Koguge endile aardeid taevasse, kus koi ega rooste neid ei riku ja kuhu vargad sisse ei murra ega varasta!» (Mt 6:16–20)

Järelikult ei saanud selle põhjuseks, et Jeesuse jüngrid erinevalt variseridest ja Ristija Johannese jüngritest ei paastunud, olla Jeesuse eitav suhtumine paastumisse, vaid põhjus pidi olema milleski muus. Ning kuigi on üsna selge, et Jeesusele ja Tema jüngritele tehtud etteheide polnud mõeldud siira küsimusena, vaid pigem süüdistusena, andis Jeesus sellele sisulise ja mitte ainult tollesse situatsiooni kuuluva, vaid märksa laiema tähendusega vastuse, kasutades oma sõnumi illustreerimiseks kolme võrdpilti.

Esimene neist kõneleb peigmehest ja peiupoistest (või üldiselt pulmarahvast – vt vastavat keelelist märkust): «Ega peiupoisid või paastuda sel ajal, kui peigmees on nende juures!? Niikaua kui peigmees on nende juures, nad ei või paastuda.» (Mk 2:19) Selle võrdpildi esmane tähendus on äärmiselt lihtne: pulmapeol mitte ei paastuta, vaid süüakse ja juuakse. Aga selleks, et aktsepteerida seda võrdlust legitiimselt vastusena, on vaja mõista, miks Jeesus võrdleb ennast peigmehega ja oma jüngrid peiupoistega ning mida Ta selle võrdpildiga tegelikult ütleb nii enda ja oma jüngrite kui kogu oma missiooni kohta.

Vanas Testamendis kasutatakse abielu võrdpilti Jumala ja Tema rahva vahekorra illustreerimiseks, näiteks: «Sest sinu Looja on su mees, vägede Issand on Tema nimi; sinu lunastaja on Iisraeli Püha, Teda nimetatakse kogu maailma Jumalaks.» (Js 54:5) Paraku ei olnud Iisrael Jumalale truud, vaid käitus sageli hooranaisena (vt Hs 16; Ho 2–3). Jumal pole teda sellegipoolest hüljanud, vaid on ta alati tagasi võtnud, talle andestanud ja teda puhastanud, uuendades korduvalt oma lepingut temaga.

Ennast peigmeheks nimetades samastab Jeesus end Jumalaga: Ta on tulnud, et oma truudusetu naine üles otsida ja taas endaga siduda. Selle võrdpildi on üle võtnud nii apostel Paulus kui Ilmutusraamat. Viimases kujutatakse kirikut – uut Jumala rahvast – inimkonna lunastamiseks surnud Talle mõrsjana, ning Paulus kirjutab korintlastele: «Ma olen kiivas teie pärast jumaliku kiivusega, kuna ma olen teid kihlanud üheleainsale mehele, et teid puhta neitsina esitada Kristusele.» (2Kr 11:2)

Nii ei ole Jeesuse vastuse keskmes mitte niivõrd paastumise küsimus, kuivõrd see, kes Jeesus on ning mida tähendab ja toob endaga kaasa Tema ligiolu. Jeesus on inimeseks saanud Jumal – Ta on tulnud inimeste keskele justnimelt selleks, et neid otsida ja leida. Et otsida neid otsekui truudusetut, oma mehe juurest lahkunud naist, aga mitte selleks, et teda karistada, vaid et pakkuda talle lepitust ja uut algust.

Paastumise mõtteks on Jumala südant puudutada ja Tema palet leevendada. Paastumisega väljendatakse äratundmist oma viletsusest ja vääritusest, patukahetsust ja valmisolekut meelt parandada, et pälvida karistuse või lausa hukatuse asemel arm ja andeksandmine. Jeesus on Jumala armu ja halastuse kehastus ning see tähendab, et Tema ligiolu teeb paastumise üleliigseks: inimene ei saa oma paastumisega (või muude vagade tegudega) saavutada midagi enam, kui Jumal on talle juba kinkinud, ning täiesti asjakohase kurvastuse patu pärast varjutab taevase peigmehe andestava ja kõike uueks tegeva kohalolu kogemise rõõm.

Veidi hiljem rõhutas Jeesus oma jumalikkust veelgi selgemalt, öeldes järjekordses kokkupõrkes variseridega, kes Tema jüngreid sedapuhku hingamispäeva käsu rikkumises süüdistasid, et Inimese Poeg – s.t Tema, Jeesus, Jumala inimeseks saanud Poeg – on «hingamispäeva isand» (Mk 2:28) Nii ilmutab Jeesus oma avaliku tegevuse algusest peale oma jumalikku meelevat ja seda, milleks Ta on tulnud: et anda kõigile teada, et «aeg on täis saanud ja Jumala riik on lähedal» (Mk 1:15). Jumala riik on seal, kus on Jumal. Kahtlemata on Jumal kõikjal ning miski pole väljaspool Tema valitsust, ent Jeesuses Kristuses on Jumala riik, s.t Tema kohalolu, saanud silmaga nähtavaks ja käega katsutavaks. Jumalik Peigmees on tulnud, et pakkuda andeksandmist ja lepitust oma truudusetule mõrsjale – kuidas saaksid peiupoisid paastudes kurvastada ja ennast näotuks teha ajal, mil neile on kingitud nii suur rõõm.¹²

¹² Sama sentimendi leiame kadunud poja loos: «Tooge nuumvasikas, tapke see ja söögem ning olgem rõõmsad, sest see mu poeg oli surnud, ja on jälle saanud elavaks, ta oli kadunud, ja on leitud!» (Lk 15:23)

Jeesus siiski ei peatu, vaid jätkab: «Ent päevad tulevad, mil peigmees neilt ära võetakse, küll nad siis paastuvad tol päeval.» (Mk 2:20) Ka see on reaalsus, ja võib arvata, et Jeesus peab nende sõnadega silmas kahte tasandit: esiteks aega, mil Ta võetakse omadelt ära seeläbi, et Ta tapetakse, ning teiseks aega pärast Tema ülestõusmist ja taevasseminekut, mil Ta on oma jüngritelt samuti justkui «ära võetud».

Esimene tasand on kergestimõistetav: karjast lüüakse ja hirmunud lambad pillutakse laiali (Mk 14:27). On enesestmõistetav, et jüngrid olid kurvad ja leinasid oma hukatud Õpetajat. Evangeeliumid ei ütle meile, et nad oleksid paastunud, aga kindlasti ei saa seda ka välistada. Vastupidi, on üsna võimatu uskuda, et jüngrid oleksid järgmisel päeval pärast kõike kogetut rahumeeli edasi elanud ja toimetanud, nagu poleks midagi juhtunud. Igaüks, kes on puutunud kokku millegi traagilisega või pidanud kasvõi hirmu tundma, teab, et pea esimese asjana kaotab sellisesse olukorda sattunud inimene söögiisu. Religiooses keskkonnas kasvanud inimese jaoks on lisaks loomulikule isukaotusele enesestmõistetav ka peaaegu spontaanne enesealandus, mis muuhulgas väljendub enda piiramises, võib-olla koguni suretamises – s.t ka paastumises.

Siiski tuleb mees pidada, et evangeeliumid on pandud kirja peamiselt tulevaste põlvete kristlastele mõeldes. Niisiis võime olla täiesti kindlad, et veelgi rohkem kui Jeesuse surma ja ülestõusmise vahelise aja kohta, käivad Jeesuse sõnad «peiupoiste» tulevases paastumisest aja kohta pärast Tema ülestõusmist ja taevasseminemist, s.t ka praeguse aja, meie aja kohta.

Miks peaks kristlased pärast Jeesuse ülestõusmist ja taevasseminemist paastuma? Surm on võidetud, kurat jalge alla tallatud, need, kes usuvad Kristusesse ja on ristimises uuesti sündinud, on patu ahelatest vabastatud – miks peaks keegi veel kurvastama ja oma hinge alandama? Parima vastuse sellele küsimusele annab apostel Paulus, öeldes omaenda kannatustest kõneldes, et seeläbi ta täidab «puuduvat osa Kristuse kannatustest Tema ihu, see tähendab koguduse heaks» (Kl 1:24). Kristlaskond jätkab Kristuse maapeale ihuna Tema missiooni inimkonna päästmisel, tehes seda samal viisil, nagu Kristus ise: kannatades ja iga päev surres (vrd 1Kr 15:31). Sedasama, mida kirik pühitseb liturgias nädalast nädalasse, igal pühapäeval Kristuse ülestõusmist meenutades ning kolmapäeviti ja reedeti Tema äraandmisele ja surmale mõeldes paastudes (vähemalt vanakirikliku traditsiooni ja distsipliini kohaselt), teeb kristlaskond lakkamatult üle kogu maailma, palvetades ja paastudes, omaenda pattu kahetsedes ja meeleparandust otsides kui ka ennast koos Kristusega nende heaks andes, kes ei ole veel Jumala armust osa saanud.

Nii peame teadma, et tõeline pulmapidu on veel ees ning kirik, Talle mõrsja, alles ootab pühade õigusetegude säravpuhtasse peenlinasesse rõivastatuna (Ilm 19:8) ja suure igatsusega oma taevase Peigmehe tagasitulekut, hüüdes: «Tule, Issand Jeesus!» (Ilm

22:17.20) Seni, kuni see sünnib, peame koos Kristusega maailma algainetele surses (Kl 2:20) ennast Jumalale «elavaks, pühaks ja meelepäraseks ohvriks» tooma, katsudes läbi, mis on Jumala hea ja meelepärane ja täiuslik tahtmine, ning meelearanduse varal uueks saades (Rm 12:1j). Paastumine kuulub täiesti enesestmõistetavalt selle juurde.

Pildid vana rõiva paikamisest vanutamata riidetükiga ja uue veini hoidmisest vanades lähkrites arendavad seda mõttekäiku edasi: vanal kombel paastumine nagu üleüldse senine arusaam Jumala ja inimese vahekorrast, mis rajanes Seadusel ning selle täitmisele või mittetäitmisele järgneval tasul või karistusel, ei ole enam asjakohane. Jeesuses on kõik uueks saanud – või pigem: Temas on kõik tõeliselt selgeks saanud. Inimene oma nõtruses ja vastuvõtlikkuses patule on nagu aja jooksul rabadaks muutunud nahklähker. Langenud ja patust rikutud inimene on nagu lõhkinenud kuub. Jeesus ei ole tulnud seda kuube paikama, vaid inimesele uut kuube tooma – õigupoolest ise selleks uueks kuueks saades, sest kõik, kes on Kristusesse ristitud, on Kristusega rõivastatud (Gl 3:27). Eriti naeruväärne oleks lõigata uuest kuuest tükk ja üritada sellega paigata vana – paraku on sedagi ikka jälle üritatud, nii kirikus kui mujal.¹³

See ei tähenda, nagu oleks Jeesus tulnud Seadust tühistama või iganenuks kuulutama. Seadus kehtib endiselt ning on endiselt õige ja hea – Jeesus tuli oma ligiolu läbi Seadust õigesse valgusse asetades langenud inimese tegelikku olukorda selgelt nähtavaks tegema. Jeesuse toodud selgus seisneb äratundmises, et inimene on võimetu elama oma jõust Seaduse järgi ning seetõttu on Seadus võimetu inimest Jumala ees õigeks tegema – pingutagu ja paastugu inimene palju tahes. Pigem on tulemuseks samasugune fiasko nagu vana kuue paikamisel uue lapiga või noore veini valamisel vanadesse lähkritesse.

Ainus «tegu», mida inimene saab Jumala ees «teha», on lasta Jumalal endal tegutseda ning Jumala armul ennast õigeks teha ja päästa. Jeesus Kristus on see, kes on ennast oma hinge tühjendamiseni alandanud ja surmani kuulekaks saanud, meie patud enda peale võtnud, lausa meie eest patuks ja needuseks saanud (2Kr 5:21; Gl 3:13), et Seaduse nõuded oleksid meis täidetud ning me oleksime vabastatud patu ja surma seadusest (Rm 8:2–4).

Inimest, kes siiski vana kuube uue riidetükiga paigata või värsket veini vanades lähkrites hoida püüab, ootab ees mitte lihtsalt läbikukkumine, vaid häving – just nii ütleb Jeesus veini ja lähkrite kohta (vt vastavat keelelist märkust). «Tema viimne lugu läheb pahemaks kui esimene» (Mt 12:45), kuna need, kes tahavad saada õigeks Seaduse kaudu, on Kristusest eemale viidud ja armust kõrvale jäetud (Gl 5:4) – viimased sõnad ütleb Paulus spetsiifiliselt kristlastele, kes täpselt seda teha üritavadki – kes püüavad sobitada uut paika vanale kuuele ja säilitada noort veini vanades lähkrites. Pauluse

¹³ Nõukogudeaegne Paide rajooni täitevkomitee esimees Erich Elevant olla kord Paide muusikakooli külastades vastanud koolijuhi kurtmisele, et muusikakooli eksamiklaver on väga vana ja äärmiselt viletsas seisukorras: «Värvige üle!»

sõnul on kõik need, kes rajavad end Seaduse tegudele, endiselt needuse all (Gl 3:10) – sellesama needuse all, millest Kristus on tulnud inimkonda vabastama.

Uus vein tuleb valada uutesse lähkritesse, s.t inimese vahekord Jumalaga, Jumala leping inimestega tuleb uuendada ning inimesed ise peavad uueks saama, riietuma «uue inimesega, kes on loodud Jumala poolt elama tõe õiguses ja vagaduses» (Ef 4:24). Selline inimene võib jälle ka paastuda ja peabki paastuma, aga mitte teenena Jumala ees Tema halastuse või õnnistuse pälvimiseks, vaid selleks, et osaleda Kristuse ennastandvates kannatustes ja surmas nii kiriku, Tema maapealse ihu, ülesehitamiseks kui selleks, et võimalikult paljud inimesed saaksid päästetud.

Jutluseks

EELK jumalateenistuste käsiraamatu järgi on kaheksateistkümnenda Nelipühale järgneva pühapäeva teemaks «Kristlase vabadus»: «Usk Kristusesse vabastab inimese oma elu rajamisest enda tegude, tavade ja teiste inimeste arvamusel. Kristus vabastab oma järgijad inimeste seatud piirangutest, kuid seob neid tõe ja armastusega. Kristuse armastus annab suuna kristlase elule, tegudele ja valikutele.»

Arvatavasti on teemapüstitus seotud esimese lugemisaasta Evangeeliumiga (Lk 14:1–6), mille keskmes seisab Jeesuse retooriline küsimus seadusetundjatele ja variseridele: «Kas hingamispäeval tohib teha terveks või ei tohi?» Sellele küsimusele ise vastates kinnitab Jeesus, et head mitte ainult ei tohi, vaid tuleb teha alati, ka hingamispäeval – seda võib mõista tunnistusena tõelisest kristlikust vabadusest, mis ei seisne kõikelukatavuses, vaid selles, et head ei tehta mitte käsuorjusest, vaid see on saanud enesestmõistetavaks osaks inimese Kristuses uuendatud loomusest.

Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Am 5:21–24) Issanda karmid sõnad Iisraeli rahvale: «Ma olen teie pühadest nõrдинud, ma põlgan neid ja ma ei salli teie koosolekute lõhna.» Jumala pahameele põhjuseks oli Iisraeli taganemine Jumalast ja Tema seadusest ning kõikjal lohkav patt ja ülekohtus. Jumal ei oota oma rahvalt mitte kauneid laule ega rikkalikke ohvreid, vaid õigust ja õiglust, ning kuna seda ei tule, siis ootab rahvast ees häving.

Teise lugemisaasta Epistel (Kl 2:16–23) hoiatab eeskätt enda mitmesuguste rituaalsete – või lausa teatavast ebausust võrsuvate – ettekirjutustega aheldamise eest, kinnitades, et need, kes on koos Kristusega «maailma algainetele surnud», ei allu enam selle (langenud) maailma korraldusele, vaid on vabad seda maailma kasutama – aga nii, et miski nende üle enam meeleva ei saaks, ning kõike, mis on ülekohtune, maha jättes (vrd Kl 3:1–17).

Jeesus ei ole tulnud paikama katkiläinut, vaid kõike täiesti uueks tegema. Ta on tulnud uuendama ka inimese suhet Jumalaga. Jeesus on peigmees, kes on tulnud otsima ja päästma oma truudusetut mõrsjat, uuendama oma lepingut temaga ning teda ja inimkonda ühendavat armastust. Jumal ei ole Jeesuses Kristuses uuendatud inimesele mitte ainult andeks andnud, vaid on ta õigeks mõistnud ning uuendab ja pühitseb teda jätkuvalt. Jumal on teinud kõik meie heaks ning me ei saa Teda oma vagade tegudega, näiteks paastumisega, kuidagi mõjutada: me ei ole Jumala armu ära ega välja teeninud, vaid see on Tema vaba kingitus, kuna Ta armastab meid, nagu peigmees pruuti või truu abikaasa oma naist.

Jutluses ei peaks keskenduma mitte niivõrd paastumisele, kuivõrd sellele, miks paastumise tähendus on kristlaste jaoks võrreldes Vana Testamendi aegse paastumisega muutunud, s.t Kristuses teostunud lunastusele ja kõige uueks saamisele, tuues eile, et kristlased ei paastu mitte selleks, et selle abil Jumalalt midagi n-ö «välja kaubelda», vaid ühelt poolt selleks, et tunnistada oma täielikku väärindust Jumala ees ja sõltuvust Temast, ning teisalt selleks, et ennast Jumalale üle andes osaleda Kristuse ennastandvas lunastustöös maailma päästmiseks.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Üsna oma avaliku tegevuse alguses koges Jeesus lisaks paljude inimeste poolehoidu ka tõsist vastuseisu: Teda ja Tema jüngrid sündistati vanade tavade rikkumises, Seadusest üleastumises, lausa jumalateotuses. Jeesus kasutas Talle esitatud küsimusi ja Talle tehtud etteheiteid tihtipeale selleks, et anda märksa põhjapanevam vastus, kui küsijad või süüdistajad ootasid. Nii oli ka siis, kui Jeesuse käest küsiti, miks Tema jüngrid erinevalt Ristija Johannese jüngritest ja variseridest ei paastu.
2. Jeesus ei öelnud midagi paastumise vastu. Vastupidi, Ta kinnitas, et tuleb aeg, mil ka Tema jüngrid paastuvad. Aga Ta kasutas võimalust öelda midagi palju enamat: Ta võrdles ennast peigmehega ja oma jüngrid peiupoistega, kasutades enda ja oma missiooni kirjeldamiseks Vanast Testamendist tuntud võrdpilti Jumalast kui peigmehest või abielumehest ning Iisraeli rahvast kui mõrsjast või abielunaisest. Paraku polnud tegemist truu naise, vaid abielurikkujaga, prohvetite sõnu kasutades lausa hooraga, kes murdis oma jumalikule abikaasale truudust igal võimalusel. Jeesuse tulemine, Jumala Poja inimesekssaamine tähendab, et Jumal ei ole oma rahvast – ega kogu inimkonda – hüljanud, vaid on tulnud oma truudusetut naist otsima, puhtaks pesema, talle andeks andma ning oma armastust ja lepingut temaga uuendama. Jeesus on seda teinud, ja see tähendab, et Tema jüngrid ei pea enam Jumala palge levendamiseks paastuma, vaid võivad Tema armust ja halastusest rõõmu tunda.
3. See ei tähenda, nagu ei peaks kristlased üldse paastuma. Uus Testament näitab meile, et esimesed kristlased paastusid – ja kiriku traditsioon on seda läbi kõigi järgnevate sajandite kinnitanud. Aga kristlik paastumine erineb Vana Testamendi

paastumisest selle poolest, et kristlased teavad, et nad ei suuda seeläbi Jumala armu ära teenida, vaid Jumala päästev arm on kingitus, mille osaliseks nad on saanud Jeesuses Kristuses. Püüd vana Seaduse järgi Jumala ees teeneid koguda ja Tema silmis vääriliseks osutada on sama naeruväärne nagu katse uue riidetükiga vana kuube paigata või noort veini vanades, hapraks muutunud nahklähkrites hoida – see pole mitte ainult kasutu, vaid see on kahjulik, kuna seeläbi ütleb inimene sisuliselt Kristusest ja talle Temas antud armust lahti. Kristlane paastub tänutundest Jumala suhtes, oma täielikku vääritudust ja küündimatust meeles pidades ning samal ajal teades, et mitte miski ei saa teda lahutada talle Jeesuses Kristuses kingitud Jumala armastusest. Ühtlasi paastub kristlane selleks, et ennast andes, endast loobudes osaleda Kristuse kannatustes ja lunastusmissioonis – mitte selleks, et seeläbi iseendale mingeid hüvesid saavutada, vaid selleks, et võimalikult paljud tema ümber võiksid saada päästetud.